

CONCLUSIÓN

Dos aspectos estudiados neste terceiro volume do MSG salienta, pola súa extensión e relevancia, a notoria e xeneralizada favorable das actitudes cara ó galego. En segundo termo, destaca a escasa variación entre as respostas dos distintos grupos sociolingüísticos considerados, se ben, neste caso, apréciase unha tendencia sistemática á mellora dos resultados conforme descendemos na escala de idade e unha actitude menos positiva cara á utilización do galego na actividade docente.

A actitude xeral da poboación ante a lingua galega, medida a través da variable *Actitude lingüística* xeral, pódese considerar positiva, xa que referida a unha escala de 1 (valor máis negativo) a 5 (o máis positivo), a media correspondente ó total de Galicia alcanza os 3.6 puntos. Esta tendencia favorable mantense, así mesmo, na distribución segundo as variables sociolóxicas e lingüísticas, pois a maior parte das medias dos subgrupos resultantes sitúanse por riba do valor central da escala (3). As puntuacións menos favorables, nunca inferiores a 2.5, corresponden ós informantes que entenden 'pouco' ou 'nada' o galego, e ós que din non seren capaces de falalo. Non se

debe esquecer, sen embargo, que calquera destes grupos constitúen unha reducida minoría na mostra analizada.

Aínda que as variables sociais e lingüísticas teñen unha escasa incidencia sobre a *Actitude lingüística xeral*, a lingua habitual e a competencia para escribi-lo galego foron as máis rendibles na observación das diferencias intergrupais. A segunda solábase coas restantes competencias, posto que, na maior parte dos casos, quen declara unha elevada pericia na escritura tamén considera grande o propio dominio da comprensión, da fala e da lectura. Nos cruzamentos obsérvase que canto máis acostuman falar en galego os entrevistados e conforme aumenta a súa capacidade para entendelo e usalo, mellor actitude mostran, particularmente aqueles que se atribúen unha alta competencia para a escrita. A idade constitúe a terceira variable en incidir sobre a distribución dos resultados da actitude global; como xa se dixo, obsérvase nos informantes unha actitude máis favorable a medida que aquela é menor. Ó avaliármola relevancia da idade debemos ter en conta, en calquera caso, que esta adoita correlacionar coa competencia, de xeito que son os informantes máis novos quen en maior medida poden escribi-lo galego, debido sen dúbida á relativamente recente incorporación desta lingua ó ensino.

Na distribución sectorial, a actitude xeral segue basicamente as pautas sinaladas para o conxunto de Galicia, con escasas variacións entre sectores e cunha reducida capacidade explicativa das variables independentes. Os núcleos con medias máis baixas son as cidades, aínda que as puntuacións nunca descenden do 3.44. Santiago destaca entre elas pola favorabilidade dos resultados.

No que se refire ó medio escolar (cf. sección 3.3), máis da metade da poboación considera que o galego e o castelán son linguas igual de apropiadas para utilizar como medio vehicular da docencia, tanto nas materias humanísticas coma nas formais. Ademais, mentres arredor dun 15% cre na maior aptitude do galego, aproximadamente o 30% coida que o castelán é máis axeitado para dispensa-las clases. Igual que ocorría coa *Actitude lingüística xeral*, a menor idade está asociada cunha actitude máis favorable cara ó galego.

Así mesmo, arredor da metade da poboación manifesta o seu acordo ante a idea de que o galego debe se-la lingua habitual da escola, tanto na docencia das materias diferentes de Lingua e literatura españolas coma noutras prácticas comunicativas propias do ámbito escolar.

Pola súa banda, preto do 20% se mostra indiferente ante esta posibilidade e ó redor do 30% manifesta o seu desacordo. Os castelanfalantes diferéncianse por aceptaren en menor grao este uso. Non obstante, entre os que utilizan nalgunha medida o galego e, aínda máis, de forma exclusiva, son maioría os partidarios da galeguización do ámbito académico. Por outra banda, esta actitude é tanto máis positiva canto maior é a competencia en galego e menor a idade dos informantes. A escasa capacidade para entender e fala-lo galego (moi minoritaria no conxunto da poboación) está asociada co maior grao de desacordo; sen embargo, esta discrepancia diminúe cando a menor competencia se refire á lectoescritura.

Canto ás preferencias dos entrevistados sobre o idioma en que se han impartir-las clases, non se aprecia unha escolla marcadamente maioritaria, a pesar da cantidade de informantes que optan polo castelán (38.6%). De feito, un 21% da poboación móstrase indiferente perante esta cuestión, case a mesma porcentaxe prefire o galego e só unha sexta parte elixe as dúas linguas. As variables máis asociadas coa escolla do idioma para a docencia son a lingua inicial e a habitual. Cada grupo tende a elixir-la que lle é propia; así, por exemplo, existe unha clara preferencia polo galego entre os mozos residentes no rural, onde un 31% dos mesmos desexaría as clases nesta lingua. Neste senso, pode resultar transcendente o feito de que, ante unha mesma lingua habitual, os máis novos tendan a preferir-lo galego como lingua da docencia en maior medida cós máis vellos. Esta tendencia talvez teña relación co hábito de estudar algunhas materias en lingua galega. Cómpre salientar, ademais, que un 50% dos monolingües habituais en galego opta por recibir-la docencia no seu idioma.

Segundo se recolle na sección 3.4 do volume, dedicado ás actitudes relacionadas coa utilidade, o uso, a transmisión e o futuro das linguas, preto dun 60% da poboación estima que galego e castelán son igual de útiles, crenza que se afianza, de novo, a medida que diminúe a idade. Así mesmo, un de cada dez entrevistados considera o galego como máis útil, proporción que ascende ata tres de cada dez informantes no caso do castelán. Quen estudiou galego na escola considera en maior medida cós demais que as dúas linguas son igual de útiles.

Coas variables dedicadas ó uso pretendiamos coñecer-lo enfoque dos entrevistados respecto a tres cuestións: cal ou cales son as lin-

guas que, na súa opinión, deberían fala-los galegos; qué evolución, en canto ó maior ou menor emprego do galego, observan nos últimos anos e, finalmente, qué actitude amosan ante situacións comunicativas nas que eles se dirixen a alguén nunha lingua e o interlocutor contesta no outro idioma. En canto á lingua que deben fala-los galegos, moi poucos entrevistados se manifestan a favor de que se empregue só o castelán; a maioría da poboación escolle a lingua galega ou o uso bilingüe. Así e todo, canto maior é a presenza do galego como idioma de comunicación, maior é a tendencia a considerar que os galegos deben falar só esta lingua, preferencia que atinxe a máis da metade dos monolingües habituais neste idioma. No que se refire á percepción da orientación das mudanzas no uso do galego, a maioría da poboación considera que este aumentou nos últimos anos. Dita crenza afiánzase a medida que a referencia temporal é máis próxima. Cando o referente son 10 anos, acada un 75.5%, descendendo ata un 66.9% cando son os 25, e a un 60% nos 40. Esta tendencia dáse tanto no conxunto de Galicia coma nos diferentes sectores seleccionados.

Os resultados referentes á falla de converxencia indican que a resposta máis frecuente (contra o 40%) é o 'indiferente'. As valoracións de maior rexeitamento, correspondentes á opción 'é de mala educación', son evitadas pola gran maioría dos informantes. Pola súa banda, arredor dun 30% dos mesmos entende que a falla de converxencia 'é algo normal', tanto se son respondidos en galego coma en castelán. Neste sentido, sen embargo, obsérvase unha tendencia xeral a valorar máis positivamente o feito de seren contestados en galego cando inician un diálogo en castelán có de seren contestados en castelán cando falan en galego. Esta orientación mantense mesmo nos grupos de castelanfalantes iniciais e habituais, aínda que dunha maneira menos clara ca nos galegofalantes.

As actitudes da poboación sobre a transmisión lingüística indagáronse preguntando ós entrevistados pola lingua que se lles debe aprender ós nenos na casa e polos motivos de tal escolla, así como cal é a súa apreciación dos fenómenos de desgaleguización e (re)galeguización interxeracional. Sobre o primeiro punto, a maioría dos entrevistados (72%) entende que se lles deben aprende-las dúas, o 21.4% opta polo galego e só un 6.6% polo castelán. Aínda que esta orientación se mantén con moi lixeiras variacións en tódolos grupos socio-

lóricos analizados, obsérvase que canto menor é o grao de estudos, máis baixa a clase social e menos urbano o hábitat de residencia do entrevistado, en maior medida se prefire aprenderlles só o galego. En calquera caso, esta elección non atinxe nunca a máis da terceira parte dos entrevistados. Tamén se elixe en maior medida esta opción canto máis presente está o galego coma lingua inicial e/ou habitual, e canto mellor se entende ou fala. Ó diminuí-la escolla deste idioma non se produce un aumento significativo da preferencia polo castelán, senón por ámbalas dúas linguas á vez.

O motivo fundamental aducido polos que prefiren as dúas linguas é a utilidade (76.4%), seguido de que ámbalas dúas son as linguas de Galicia. O 21.4% de entrevistados que opta unicamente polo galego xustifícao por ser esta a lingua habitual dos pais (46%) e por se-la lingua de Galicia (49%). Quen elixe só o castelán (6.6%) dá razóns máis diversas, destacando as de se-la lingua do Estado e a utilidade.

Se atendemos ó idioma que se debe usar cos nenos en relación co que empregan habitualmente os pais, constátase unha actitude en xeral favorable a que os pais castelanfalantes lles falen galego ós seus fillos, mentres que é xeneralizado o rexeitamento de que os pais galegofalantes se dirixan á súa descendencia en castelán. Estas actitudes, sempre positivas para o galego, melloran canto menor é a idade e máis elevados son a clase social e o nivel de estudos, así como a medida que aumenta a competencia lingüística en galego e a súa presenza como lingua inicial e/ou habitual.

Polo que se refire á percepción do futuro lingüístico de Galicia, máis da metade da poboación pensa que o galego será a lingua predominante, aínda que non cren que chegue a converterse na única falada na nosa Comunidade. Así mesmo, mentres unha décima parte considera que o castelán se falará máis có galego, case un tercio dos entrevistados pensa que ámbalas dúas linguas se usarán por igual. As mellores expectativas para o galego achámolas nos grupos de idade intermedia, nos pertencentes ás clases baixa ou media-baixa, nos residentes no rural e entre os que teñen esta lingua no seu repertorio, sexa como inicial ou habitual.

Dedicámo-la sección 3.5 ás actitudes respecto á vinculación da lingua coa identidade colectiva. Neste senso, preguntouse cal é a

lingua dos galegos (incluíndo, ademais do galego e o castelán, a opción bilingüe), e procurouse coñecer a relevancia do galego na definición do 'ser galego' e na preservación da cultura e da identidade de Galicia. No referente á primeira cuestión, máis da metade da poboación cre que a lingua dos galegos é o galego. Esta actitude afiánzase nos grupos de idade máis novos, especialmente nos residentes en hábitats non urbanos. Así mesmo, canto maior é a presenza do galego como lingua habitual ou inicial e máis elevada a competencia neste idioma, maior é tamén a tendencia a consideralo como a lingua dos galegos.

O que máis contribúe a ser considerado galego é nacer en Galicia (62.3%, amplamente maioritario en tódolos grupos sociais e lingüísticos). Séguelle vivir e traballar aquí (21.4%) e, en terceiro lugar, fala-lo galego (16.3%). Esta última identificación é maior canto menor é a idade do entrevistado, máis elevado o seu nivel de estudos e máis alta a súa clase social, así coma naquelas profesións que requiren unha maior preparación académica, é dicir, aqueles grupos que paradoxalmente menos usan o galego. Ademais, tamén se tende a elixir máis esta opción de resposta canto maiores son as competencias orais e escritas, especialmente estas últimas.

O feito de que o galego posúa unha importancia relativa na concepción da galeguidade que manifestan os entrevistados non significa que sexa visto como pouco relevante para a identidade colectiva. Un 71.2% da poboación considera que se se deixase de fala-lo galego perderíanse a cultura e a identidade de Galicia. Esta crenza está especialmente consolidada nos entrevistados máis novos, nas persoas con maior nivel de estudos e nas clases sociais máis altas.

Dos resultados recollidos na sección 3.6 tírase que a maior parte dos prexuízos estudados neste volume están escasamente instalados na poboación galega. Aínda que carecemos de estudos sobre a existencia de prexuízos no pasado, podemos supoñer que os nosos resultados son debidos a mudanzas importantes na percepción do galego, xa que, probablemente debido á súa introducción nos últimos anos en ámbitos que antes non lle eran propios, o galego posúe hoxe un prestixio e aceptación como lingua de cultura. A diferenza do que ocorre noutras actitudes, non se aprecia unha relación entre a lingua habitual e a asunción de prexuízos respecto do galego. Nalgún caso, mesmo entre os castelanfalantes existen manifestacións máis explíci-

tas en contra de determinados prexuízos. Con todo, os entrevistados que se amosan máis en desacordo cos prexuízos estudados son as persoas de clase social media ou media-alta, os menores de 45 anos e quen posúe estudos medios ou superiores. A penas existen diferencias entre as opinións que manifestan os distintos grupos sociais e lingüísticos. En xeral, a poboación non asocia ningunha das dúas linguas coa mellora social, a facilidade para facer amigos ou a beleza.

Na sección 3.7. analizamos unha variable referida á normalización lingüística. Presentáronselles ós entrevistados oito entidades que podían ser conceptuadas como responsables da tarefa normalizadora, así como a posibilidade de elixir, nunha escala de 1 a 5, diversos graos de responsabilidade para cada unha. Ó observármolas medias concluímos que o maior compromiso atribúeselles á Xunta e ós concellos ($\bar{x}=4.51$ e 4.27 respectivamente). Un segundo grao correspondería, nesta orde, ós intelectuais, ó ensino e ós pais. Con medias xa inferiores a 4, figuran os medios de comunicación e as empresas. Só ó Goberno Central se lle asigna unha obriga considerablemente baixa (2.69). Por grupos sociais, obsérvase unha tendencia a atribuír maior responsabilidade a medida que a idade é menor e aumenta o nivel académico, así como canto maior é a presenza do galego como lingua inicial e/ou habitual, e máis completa a competencia. En calquera caso, non se aprecian grandes diferencias intergrupais, sendo o máis salientable que a poboación responsabiliza en boa medida a tódalas entidades (agás o Goberno Central) da normalización do galego.

Á parte destas actitudes, interesámonos tamén polas posibles mudanzas en canto á estima dos informantes polo galego e pola importancia que estes lle daban ó tema da lingua. Ademais, quixemos saber canta semellanza atopaban entre o galego que eles falan e o da radio e a televisión, así como cal era a súa avaliación da variedade empregada na súa zona e da usada na televisión (cf. sección 3.8). Respecto á evolución do aprecio polo galego nos últimos anos, para a maioría da poboación mantívose ou aumentou, sen que a penas existan diferencias porcentuais entre os que dan unha e outra resposta. Son moi poucos os entrevistados (3.1%) que entenden que diminuíu. De maneira semellante, a maior parte da poboación considera que o tema da lingua é importante. Destes, a metade cre que o é bastante

ou moito, mentres o resto se manifesta en termos menos rotundos, optando pola resposta 'importante'.

En canto á percepción de similitudes entre o galego dos medios de comunicación audiovisuais e o propio, un 51.3% dos entrevistados opina que son bastante ou moi distintos, un 32.6% que as semellanzas non son moi grandes, e só un 16.1% encontra analoxías importantes. A porcentaxe dos que perciben un parecido é maior nos grupos máis novos, naqueles que teñen maior nivel de estudos e nos que residen nun hábitat urbano. Así mesmo, os grupos profesionais que máis semellanza aprecian (docentes e estudantes) desenvolven a súa actividade no ensino.

Por outra banda, a poboación galega manifesta unha avaliación moderadamente favorable da calidade do galego da súa zona ($\bar{x}=3.03$) e do da TV (3.42). O xuízo respecto de ámbalas dúas variantes mellora, fronte á tendencia máis habitual, conforme aumenta a idade. Tamén o fai a medida que a clase social é máis baixa e o hábitat de residencia máis rural, así como canto maior é a capacidade para entender e fala-lo galego e máis presente está este idioma nas prácticas lingüísticas dos individuos. Para o galego da zona as diferencias intergrupais son menores, nalgún caso irrelevantes. É salientable, finalmente, que, mentres para a variedade da zona as avaliacións son máis positivas co incremento da capacidade para ler e escribi-lo galego, na variedade da TV sucede xustamente á inversa.

Probablemente o maior interese dos resultados das variables actitudinais resida no incremento da favorabilidade conforme diminúe a idade dos entrevistados. Se temos en conta que, segundo os datos presentados nos anteriores volumes, existía unha perda interxeracional na transmisión e no uso do galego, este feito cobra maior relevancia, xa que reflicte unha diverxencia entre práctica e actitudes lingüísticas que debería ser atendida nas posibles accións planificadoras. En efecto, posto que a distribución por idade é un bo indicador das tendencias evolutivas, podemos supoñer que a evolución actual discorre cara á mingña do galego como lingua inicial e habitual, mais tamén cara á mellora das actitudes ante este idioma. A inversión do primeiro proceso pode ser posible gracias ó segundo, xa que é sabido que a consideración que unha lingua teña nos seo da comunidade que a utiliza é substancial para a súa supervivencia nos hábitos comunicativos dos seus usuarios.